

Ha ismétlődően kitágulna
A már sorvadó messzeség:
Pattanni bentre, hullni túlra.

Egymás közt vagyunk – elég
Ennyi. Megtelt a pálya *fullra*.
Isten véletlen passzaként:
Pattanni bentre, hullni túlra.

ELŐSZÓ JEMNITZ SÁNDOR NAPLÓJÁHOZ

Az 1920-as, 30-as években, de még 1945 után sem kellett volna bemutatni Jemnitz Sándort: a *Népszavában* negyedszázadon át olvashatták zenekritikáit, volt nap, amikor kettőt is. Írásai nemcsak a szociáldemokrata munkások, hanem az értelmiségiek körében is népszerűek voltak. Ez az idő azonban elmúlt – napjainkban már ritkán emlékeznek meg róla.*

Zenekritikai munkásságából halála után válogatás jelent meg,** ebben a kötetben bő válogatás található magyar és nemzetközi levelezéséből is. E levelezés értékről most csak annyit, hogy rendszeres baráti levelezőpartnere volt Bartók Béla, Schönberg (akinek egykor tanítványa volt), Adorno.

Természetesen nem kívánok itt kitérni édesapám zeneértelmzésére, hiszen nem ez a szakterületem. Annak sem látom szükségét, hogy jegyzeteket írjak olyan nevekhez, mint Tóth Aladár vagy Fischer Annie – akikkel igen szoros baráti kapcsolatban állt – avagy a zenei élet más kiválóságai: a kulcsot az érdeklődő megtalálhatja a zenei lexikonokban. Feleslegesnek látszott

az ismeretlenebb személyek – családtagok, barátok stb. – magyarázata is, kiléjük többnyire kiderül magából a szövegből.

Néhány szót mégis szólnom kell a naplókról, amelyek apám halála után hozzám kerültek. A naplók terjedelme szinte felmérhetetlen – több száz, talán több ezer oldal. Tizenévesen kezdett naplót vezetni, de akkor még csak rövid feljegyzéseket írt naptáraiba. Az 1920-as, 1930-as évekből azonban már igen részletes, sok szempontból izgalmas, tényleges történeti értéket képező kötetek sorjáznak (német nyelven); 1944-ben, az internálás korszakában külön kis füzetet írt tele. 1945-ben sűrű elfoglaltságai miatt megszakadt a naplóírás. 1949-ben, új korszakban, már félreállítás idején kezdett hozzá újra a naplóíráshoz, s a napló 1950-től újabb kötetekben dagadt új sorozattá; ekkor már magyarul írt. Ebből a naplóból minden változtatás nélkül teszünk közzé egy kisebb részletet.

A hárompontos kihagyásoknak kettős az eredete és magyarázata. Vagy magától Jemnitz Sándortól származnak, vagy a jelen válogatás közreadója vélte úgy, hogy a „női részeket” ezúttal kihagyjuk – noha persze tudom, hogy ezek is szerves részét képezik egy életnek.

* Jemnitz Sándor életrajzát – újabban – lásd: A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA KÉZIKÖNYVE. Napvilág Kiadó, 1999.

** JEMNITZ SÁNDOR VÁLOGATOTT ZENEKRITIKÁI. Zeneműkiadó Vállalat, 1973.

Úgy hiszem, a napló, túl egy ember életén, egy korszakot, gondolkodásmódot, világnézetet is felidéz – ami egyre távolabb kerül tőlünk.

Még néhány szót. Jemnitz Sándor válogatott zenekritikái és levelei halála tizedik évfordulójára jelentek meg (a gondos munkáért Lampert Verának lehetünk hála-lásak); a munka beindulásához hozzátartozik, hogy akkor még élt Szabolcsi Ben-ce, apám jó barátja. (A levelezéshagyatéket a Bartók Archívumnak ajándékoztam.) Ebben a kötetben természetesen szintén található egy életrajz Jemnitz Sándorról. Jemnitz Sándor és Adorno levelezését ké-

sőbb Breuer János kiegészítette a német-orosz archívumokban végzett kutatásai alapján.

Ami magát a naplót illeti: az első köz-lés a *Kritikában* 1986 augusztusában, ha-lála huszadik évfordulóján jelent meg. A megjelenés után még abban remény-kedtem, jelentkezik egy kiadó, hogy ér-dekli az egész opus – ez akkor elmaradt. Négy évvel később, ugyancsak augusztus-ban (születésének és halálának havában) a *Válóság* hasábjain jelent meg egy újabb kis válogatás a naplóból. Akkor is bíztam a további érdeklődésben – de ez ekkor is elmaradt.

Jemnitz János

Jemnitz Sándor

NAPLÓ

Részlet

1951

Május 6. – Vasárnap. Új, vaskos kötet fekszik előttem. (Elég nehezen találtam, négy üzletben is kerestem hiába, míg végül az ötödikben utolsó példányként ráakadtam erre a még könyvpapírosból készült füzetre!) Vajon mit tartalmaz majd teleírt alakjában? Utolsó bejegyzésem után egy hétig viaskodtam magammal: merjek-e még egy új naplókönyvbe belefogni? Legutóbbi naplóm annyi szomorúságot és bánatot tartalmazott, hogy vajmi kevés kedvet keltett a folytatáshoz. Minek sirámokkal megtölteni az oldalakat!? De végül is győzött a gyermekkorom óta éber naplóírási ösztönöm, amely lelki kényszerként készítet az önbeszámolókra. A legutóbbi öt negyedév első fele a *Népszavánál* eltöltött első nyolc hónap küszködését, vergődését tartalmazta. Ott meg akartak szabadulni tőlem, mint a régi gárda utolsó mohikánjától. Mindent megtettek ottlétem megkeserítésére. Ha írtam – és sokat írtam –, nem közölték; ha nem írtam, az volt a baj. Éreztem helyzetem tarthatatlanságát, de makacsul kitartottam helyemen: küldjenek el, de magamtól nem tágitok. Végül el is küldtek. Huszonhat és fél év után szörnyű volt ez a csapás. Vártam, és mégis meglepett, mert nyugdíjazásban bíztam, és rideg felmondásra nem voltam elkészülve. Itt álltam, jól tudván, hogy a sajtóban nem helyezkedhetem el. Nem is akartam. Folytassam a harcot az előre megszabott vélemény szerint történő kirúgás ellen? Minek ebben a szélmalomharcban erőt elfecsérelni! Komponálni kezdtem, megírtam a vonósnégvest, a balettzene kilenc számát egy-

előre zongoradarabként. Most látom csak, mennyi visszahozhatatlan, drága időt pazaroltam el életemből a szerkesztőségben és az írógép mellett! E második félidejében a gyakorlati muzsikus kerekedett bennem ismét felül. Ezt segítette, hogy január 1-től tanár lettem a Zenei Gimnáziumban. Kevesekkel foglalkozom, zongorázom, zenét művelek közvetlenül és nem közvetve, zenéről való írogatással... Ma délelőtt dolgoztam... Hiába, az egész életem e „Ja und Nein” jegyében folyt le. Hiszen voltam nős, és nem is voltam, mert a házasságom nem volt házasság. Vannak gyermekeim és nincsenek. Van egzisztenciám és nincs. S van nőm, csak éppen a másé. S megint csak nagy kérdés, nem jobb-e így, mint megfordítva: ha az enyém lenne formálisan, és másé ténylegesen? Persze úgy is lehetne, hogy mindenképpen az enyém. De akkor viszont nem folyna életem a „Ja und Nein” jegyében, akkor más törvényszerűségek uralkodnának benne. Az *Anyegin* messze kimagasló része a párbajkép. Egy szívvel írt szép muzsika. A heves szenvedély jelenetei meghaladják Csajkovszkij drámai erejét; ezekben külsőséges lesz... Aztán szeret elbújni, mellébeszélni, mint akinek eltitkolnivalója van.

Május 13. – Pünkösdvasárnap. Az időjárás nem kedvez kettős ünnepeinknek: karácsonykor 48 óráig zuhogott a tavaszi eső, húsvétkor havazott, s ma borult az ég, hűvös a levegő. Akárcsak tavaly, ez idén is otthon töltöm e napot. Csak este megyek el Vásárhelyi Magdához, elvinni neki a *Lakodalmast*. Csütörtökön, 10-én, megint csak elmaradt egy kitűzött előadásom a Szövetségben: Schneider Hédy, aki a *Lakodalmast* már áprilisban tudta, és többeknek, köztük Zathureczkynek is eljátszotta, most az utolsó pillanatban azzal mondta le, hogy nem tudja megtanulni a darabot! Átlátszóan ravaszul kigondolt kifogás. Igazi ok az volt, hogy a primadonnának derogált együtt szerepelni Vásárhelyi Magdával és Baráth Évával! Az öt zongoradarabot ugyanis hármuk között osztották szét, mert mind az ötöt egyikük sem ért volna rá megtanulni. Miután a *Lakodalmast* a legterjedelmesebb és legmagyarosabb darabja a sorozatnak, nélküle csakis káros visszahatást szült volna az előadás, hiszen a hivatalos vád ellenem éppen az, hogy nem komponálok eléggé magyarosan. Az előadás tehát ily csonkán szinte provokációnak hathatott volna *Bécsi keringőjével* és cseh *Polkájával*. Ezért lemondtam, bár a Szövetségben haragudtak rám emiatt, mert ott csak a lemondás miatt bosszankodtak, és érveimet kevésbé értették meg, hiszen a darabokat nem ismerték eléggé ahhoz, hogy szempontjaimra, amelyeket nem tárhattam fel, tekintettel legyenek. De ember és ember közötti különbséget rég nem tapasztaltam oly kirívóan, mint ezúttal. Schneider Hédy elavult, antiszociális magatartásával szemben Vásárhelyi Magda rögtön elhalasztotta debreceni tanóráit, hogy csütörtökre szabaddá tegye magát, s amikor Hédy lemondásáról értesült, a Szövetséggel szemben maga indítványozta az elhalasztást, holott arra hivatkozhatott volna, hogy ha már Pesten maradt, fel is akar lépni. Sőt még tovább ment, s amikor hallotta, hogy Hédyt már semmiképpen sem kérem fel másodszor, maga ajánlkozott fel arra, hogy helyette megtanulja a *Lakodalmast*, pedig erre vásárnapjait kell feláldoznia. Valósággal felűdített ez az epizód; ha nem jön közbe, valószínűleg lemondok az egész előadásról, annyira elkedvetlenített az ügy.

Május 14. – Otthon töltöttem a második pünkösdnapot is. Ma Sylvia nem volt nálam, mint tegnap. De az idő elrepült. Most Shakespeare-t olvasom munka közötti időben, a *Cymbeline*-t, melyet még nem ismertem. Miért van az, hogy Shakespeare még abban sem hat epikusan, amikor novellát visz a színpadra, mint itt Boccacciót? Nála még akkor sincs dramatizált történet, hanem drámai történés! Ennek magyarázata, hogy ő sohasem szorítkozik a külső történés lepergetésére, ami epikusan hat. Emberei min-

dig transzparenssek, és az összes motívumaikat tárják eléink. Azt hiszem, a döntő különbség ebben rejlik. Az epikus írónál Péter meglátogatja Pált; a drámaírónál látjuk Pétert, ahogy tervbe veszi Pál meglátogatását. Shakespeare fantasztikus cselekményeket sző realiztikus emberekkel, s éppen azért engedheti meg magának a cselekmény legmeglepőbb fordulatait, mert embereiben nincs meglepő elem, azokat első pillanattól kezdve végérvényesen bekonferálja.

Május 15. – ...Tegnap tömegek tömörültek itt, de épp így érzi jól magát, mert a tömeg útja és választása igazolását látja abban, hogy sokadmagával van valahol. Gyanús neki, ahol kevesen járnak: az bizonyára nem ér sokat, mert ha többet érne, nem lenne elhagyatott.

Május 16. – Hosszú idő után ismét először Tóth Aladárral este, kettesben egyedül. Véletlenül találkoztunk a Sztálin úton, ő elhívott a prágai versenyzők zongoraversenyére. Mily langyos, érdektelen termés! Onnét a Mátyás Pincébe mentünk vacsorázni, és záróráig elüldögéltünk. De a beszélgetés még nem ömlött oly bőven, mint régente. Témáink összevissza ugráltak, míg hajdanában egy-egy központi témát közelítettek. Csak így láttam, mily fáradt Aladár. Az operaigazgatás teljesen felőrölte, s nem veszi észre, hogy ambíciójáért életével fizet. De ha neki megéri, akkor megéri az áldozatot. Nekem nem érné meg, egy ilyen tegnapi margitszigeti séta egy szerelmes nővel oldalamon nekem többet ad.

Május 17. – Elolvastam – első ízben – Shakespeare *Cymbeline*-jét, ahol benne van már Fidelio alakja. A költészetnek voltaképpen csak kevés főfigurája van, mint Faust, a felismerésekre vágyó, tépelődő tudós, Don Juan, a szerelembe szerelmes, örök kielégületlen, Romeo és Júlia, az inkább elpusztuló, mintsem szétváló szerelmesek, Falstaff, az epikureus filozófus, Sámson – Herkules – Siegfried, a nőn elbukó, de férfiak által legyőzhetetlen hős. S ahogy ez a három alak voltaképpen variánsa egyazon alaknak, ugyanúgy van Faustnak Hamletig számtalan derivátuma. A sámsoni triász egyébként is érdekes, mert kétségtelenül semita szellemben figyelmeztet a nő, vagyis a koitusz gyengítő hatására és az ebből eredő veszélyre. „A költő legyen szerelmes, de ne koitaljon”, ez a tézise az Orfeusz-szerű történeteknek is. Don Juan szőke Adonisz, akit a nők szagatnak széjjel: Ázsia poézisének egyik főtémája a nőtől való óvás. S a többnejűség ideológiai oka kétségtelenül: profilaxis az egyetlen nőhöz való túlságos kötöttséggel szemben... Shakespeare drámai technikája voltaképpen a filmtechnika anticipációja! Darabjai – mint az *Athéni Timon* is, amelyet most olvasok – klasszikus példaképei a filmtechnika alkalmazásának: felbontják a tér és idő egységét, hogy alakról alakra, jelenetről jelenetre ugorva minden szóval a vágatató cselekményt lendítsük előbbre. Alakjai önmagukat írják le monológjaikban, aminek vallomásszerű, meggyónó, drámai ereje van. Ha egymást írják le, epikus hatás állna elő. Talán az egyik leglényegesebb különbség dráma és epika között. Mások leírása objektív. Az önleírás, ha nyugszik, líra, ha tettekre vezet, dráma.

Május 19. – Tanítás után a *Varázsfuvolához* mentem, amit sohasem mulasztok el. A *Toscát* is végighallgattam partitúrámmal. Puccini hangszerelése mestermű. Bizet, Debussy, Puccini és Ravel a modern hangszerelés nagymesterei. Sztravinszkij és Bartók már távolról sem olyan biztos és inkább kísérletező, Richard Strauss pedig vaskos és tömött, Rimszkij-Korszakov szolid, de nem érdekes.

Május 20. – Vasárnap. Egész nap otthon.

Május 21. – A temetőben, a szülők sírjánál, amely vidám, színes barátságosságával szinte kirí a többi közül. A két bukszusbokor pompásan fejlődik, a két takszus satnyább, de bajuk nincs. A keretet jégvirágsor szegélyezi, belül a százszorszépnek egyik nagy, rózsaszín fajtája virul. A szürke kő és a rózsaszín tábla növény kitűnő, derűs színharmóniát ad. Amikor odaértem, az volt az érzésem, hogy édesanyám boldog, büszke mosollyal fogad: „Látod, milyen rendesen, szépen fekszünk itt!” Sajnos, nem sokáig maradhattam, mert zivatar tört ki. Feltűnt nekem, hogy a sírok ez idén már sokkal gondosabban ápoltak általában véve is, mint az utolsó években... Este Dollyéknál vacsora.

Május 23. – Mama születésnapja: a hatodik nélküle. Jollytól levél jött erre a napra. Bizony, folyton eszemben járnak a régi május 23-ak. Mamánál az év két legfontosabb napja a házassági évfordulója és saját születésnapja volt. Ezt gyermeki ünnepélyességgel tartotta meg, s olyan sokan szerették, hogy a nap valóban a látogatások szakadatlan sora lett, és virágerdővel végződött...

Levél Lichmanntól: a zürichi Rádió bemutatásra fogadta el vonósnégyesemet! Ezzel szemben a Népművelési Minisztérium nem járult hozzá darmstadti meghívásom elfogadásához, ami 600 Westmarkkal járt volna szabad lakás és teljes ellátás mellett. Nem tudom, mit akarnak velem. Itthon éhen halatnak, ellenben ki sem engednek, ahol nyilván fényesen megélhetnék. Itt félreállítottak, gúzsba kötöttek, viszont künn érvényesülnöm sem szabad. Mi értelme van ennek? Ha itthon nincs szükség rám, engedjenek oda, ahol igényelnek.

Május 24. – A cenzúra és az irányító szempontok, hiába, minden időben megvoltak, és az alkotóművészeket vagy gátolták, vagy kerülő utakra kényszerítették. Leonardo da Vinci szinte elképzelhető, hogy leportretírozza a legszebb kurtizánokat, és aztán kuncogva Madonnáknak nevezi képeiket. Az *Athéni Timon*ból világosan kiérződik, hogy Shakespeare befejezésül egy grandiózusan zord öngyilkosságot szeretett volna színre hozni. De öngyilkosság ábrázolását nem engedte meg az egyház, s miután Timonnak el kell pusztulnia, de senki sincs a darabban, aki őt plauzibilis okokból megölhetné, ezért következik be ez az elködösített, frissen víg, ez a nyíltan ki nem mondott és csupán körülírt öngyilkosság, amely minden keserűsége mellett mégsem pótolja egészen azt, ami itt megíródhatott volna. Othellónak, a gyilkosnak szabad öngyilkosságot elkövetnie, mert ezzel csak végrehajtója a földi igazságszolgáltatásnak. De mizantropiából, élet- és emberundorból öngyilkossá válni nem volt szabad, mert ez esetben az öngyilkosság nem volt kivégzést megérdemlő vétség expialója; noha dramaturgiailag kétségtelen, hogy Timon előtt nincs más út. Grandiózus ötlet, hogy éhesen, silány gyökerek után ásva, aranyra lel, amellyel újból gazdagon visszatérhetne régi életébe. De ő még összeroppanásában is hű marad önmagához, jószívűségéből tékozló jelleméhez, és szétosztogatja ezt a kincset is. Azelőtt illúziókat osztogatott, most illúziótlanul, gyűlölködő szánalommal, szánakozó gyűlölettel.

Május 26. – Ismerősre bukkantam a *Mass für Mass*nál* is, amelyből az ifjú Wagner faragta első operaművét, a sok érdekes orosz-lánkörmöt mutogató *Liebesverbot*ot. Ő még

* SZEGET SZEGGEL.

fiatal hévvel ráduplicál Shakespeare-re, és mindennemű illegitim szerelmet büntet hallállal, nem csupán a szüzek megejtését: ha bors, legyen erős.

Csodálatos itt a mese virtuóz szövése, a látszólagos kacskaringók, amelyek végül mind organikus részei a tervnek. Mozart és Shakespeare abban is hasonlók, hogy nem bírták el a tragikumot humor és a humort komoly elemek nélkül. Don Juannak van Leporellója, viszont a *Così fan tutte* sikamlós történetében viccek válnak az élet tükrévé. A *Mass für Mass* Lucio és Pompeius nélkül merev, száraz moralitást adott volna. A bordélyosok története egyébként úgy hat, mint egy beleszótt commedia dell'arte csökevénye. Most talán az ilyen buja formát formalizmus vádjával illetnék.

Május 27. – Szomorúan, leverten ébredtem. Ilyenkor eszembe jut minden bajom, bánatom. Dolgozni kezdtem, de nehezen ment...

Május 30. – Karikatúranovellát lehetne írni arról, hogy Oborinnak* szánt *Polka*-példányom milyen kálvárián megy keresztül. Oborinnak még ittléte alkalmával nagyon tetszettek a darabjaim, s mondta, ha valami „alkalmasat” írok, küldjem el neki. A *Polkáról* úgy véltem, hogy eleget tesz Zsdánov igényeinek, és két hónappal ezelőtt átadtam a Kultúrkapcsolatok Intézetének továbbítás végett. Egy hét után kísérőlevelet kértek; két hét után értesítettek, hogy a Népművelési Minisztérium engedélye szükséges. Három hét múlva megvolt az engedély, de Csillag elvtárs elutazott, és a kottát bezárta íróasztalába. Aztán Asztaloshoz került a *Polka*; ő szintén elutazott, és a kottát szintén bezárva felejtette az íróasztalában. Most megjött Asztalos, és nem tudja, hol a kotta, mert eltűnt...

Május 31. – Vége ennek a májusnak is. Lehet, hogy a következőt már nem érem meg, mert nagyon nehezen válok meg tőle. Visszaemlékezem nagyanyámra, aki 1928-ban estéről estére kinn állt balkonunkon, és számlálgatta: még hat, még öt, még négy napunk van a májusból... S a következőt csakugyan nem élte meg, mert 1929 februárjában meghalt 81 éves korában...

Június 1. – Erősen dolgozom. A zenekari hangszerelés kihatással van az ember művészetére. Felemelő dolog egy hatalmas együttes felett rendelkezni, ez növeli a felelősségérzést is, hiszen a rábízott feladatnak eredményesnek kell lennie; rossz hangszerelés rossz hangzást ad s hiábavaló munkát, selejtet. Hetven ember úgy dolgozott akkor, hogy eleve nem érhetett célhoz, mint a gépgyárban, ha az alkatrészek összeállításába hibát csúsztatott a tervező mérnök... Este Shakespeare-t olvastam, jelenleg *Antonius és Kleopatrát*. Érdekes, miként száguld Shakespeare a cselekményeivel. Rendszerint már az első mondatával ellövi nyílát a cél felé. Dramaturgiájának két fő követelménye a logikai összefüggések teljes feltárása és a szüntelen tempó. Másoknál is megvan ez, de külön-külön tesznek neki eleget: hol indokolnak, hol viszik a történetét. Shakespeare páratlan virtuozitása abban áll, hogy a két követelménynek mindig egyszerre felel meg. Emberei iram közben, lihegve mondják el azt, amit róluk és terveikről tudnunk kell. Jankovichéknál is jártam. Ferkó felolvasott készülő új regényéből, melynek hőse Thúry, Várpalota védelmezője a törökök ellen. A magyar mindig túrt, és várta a külső felszabadítót. De a külső felszabadítók rendszerint nem potyára jönnek, hanem benyújtják a számlát, ahogy akkor is megtették. Hány évvel a mohácsi vész után már

* Lev Oborin, szovjet zongoraművész.

várják a németet, s milyen jó volt nekik, hogy nem sejtették, hogy még százhusz évig kell várakozniuk. Ők azt hitték és remélték, hogy a németnek sürgős lesz a dolog, de a német türelmesen kivárta a kiegyensúlyozódást, a törökök gyengülését és saját meg erősödését a harmincéves háború vércsapolása után.

Június 2. – A Zeneszerzők Szövetségében már a második hónapja egy fillért sem kaptam, miután tanítványaim alapján 7-50 forint járna nekem! Ezt előre láttam, hiszen előadás szempontjából ez volt zeneszerzői pályafutásom fekete éve. Különös, hogy éppen akkor következett be előadásom teljes pangása, amikor végre megindult ismét a produkálásom. Vigasztaló viszont, hogy az igazgatóságban ülő barátaim nem feledkeztek meg rólam, és akkora prémiumot juttattak nekem, hogy talán még többet fogok kapni, mint az elmúlt évben.

Június 3. – Egész nap dolgoztam. Este tomboló zivatarban Vásárhelyi Magdánál. Névayékat, az egész családot, a Jászságba telepítették ki. Tábornok apa, disszidált férj: nagy tehertétel volt ez. Remélem azonban, hogy ismét továbbra is tanítani járhat be Szegedre.

Június 5. – Konwitschny, német karmester vezényelte a *Fideliót*. Ismeri a partitúrát, biztosan dirigál, itt-ott érdekel is azáltal, hogy a középszólamokat kibogozza, és a zenekari részt szimfonikusabbá teszi. De felfogása az a bűzhödött német ál-Vertiefung, die keine Vertiefung ist, csak külső máz. A német zenélésnek ez a félrevezető álkomolyság volt a főveszélye. Egy gondolkodni szerető nép becsapása volt ez, ugyanúgy, mint irodalmában a tartalmatlanságot elhomályosító dagályosság: „Nesze, tépelődj rajta, hát-ha kiokoskodol, mert magam nem tudnám pontosan meghatározni.”

Június 7. – Sok tolakodó nőt láttam már, de ez a Kinga mindannyin túltesz...

Június 8. – Szörnyű éjszakám volt. Baráthéknál voltam este vacsorára hívva; fél egykor lefeküdtem, és fél háromkor óriási mennydörgés riasztott fel. Hallom, hogy zuhogva ömlik az eső, de egyúttal valami különös bugyborékolást is hallottam a verandáról. Kiszietek, hát a lefolyócsatornából szökőkútként tódult felfelé a fekete szennyvíz. Utolsó pillanatban érkeztem, mert az esővíz éppen elérte a szobám négy centiméter magas küszöbét, és a következő percekben előnthette volna az egész lakásomat. Szerencsére ilyenkor jól működik az agyam, és a legközelebbi teendőre irányul. Egy pléddel eltömítettem a csatornanyílást, de a víznek olyan lökőereje volt, hogy kétszer is kinyomta a vastag plédet. Végül mezítláb ráálltam a plédés tömítésre, és öntözőkannámmal kezdtem kifelé merni a szennyvizet. Fél öt volt, mire ismét ágyba kerültem, de az izgalomtól és testi munkától áthevülten nem tudtam újra elaludni.

Június 9. – Tanítás. Utána a *Carment* hallgattam meg partitúrámmal. A gracióz hangszerezésnek ez a modern mesterműve. Mozart egyéniségéből kifolyólag hangszerezelt legnagyobb finomsággal; Bizet eltökélten, szándékosan hangszerezte így.

Június 10. – Tegnap levelezőlapot kaptam Helától: az egész családot a Jászságba deportálták, bizonyára tábornoközvegy anyja miatt. Huszonnégy órát kaptak csomagolásra és ügyeik elintézésére. S Helának, a zongoraművésznőnek és tanárnak mezőgaz-

dasági munkát kell végeznie... Ma Dollyéknál voltam délután, és vacsorára is ott tartottak. Illés Gyuri megtanított rántottát főzni.

Június 12. – Két privát órát is adtam délután; új énekesek is kezdenek hozzám járni.

Június 13. – Révhegyiné két növendéke énekelt elő nekem. Utolsó tanóra a Gimnáziumban.

Június 15. – Énekvizsga a Gimnáziumban délután 3-tól este 9-ig. A legjobb növendékeimet én kísértem a zongoránál, a többit a korrepetitornő. Kinga az én *Ringató*mat választotta vizsgadarabnak, és Baranyi ezt is kérte tőle. Az ilyen vizsgán minden leány sír. Sír, aki megbukott; sír, aki átment, de szerinte jobb osztályzatot érdemelt volna. A jól osztályozott viszont azért sír, mert nem kapott ösztöndíjat, és az ösztöndíjas, mert nem vitték be az Operaházba. Pelles Julikát próbáltam bevinni, ma előénekel Tóthnak, ott azonban most csak olyanoknak adnak ösztöndíjat, akiket azonnal szerepeltetni tudnak. Ha ez nem kizsákmányolás, akkor nem tudom, miből áll. Mert az ösztöndíj értelme és célja: tanulmányi pótlék, nem pedig a fizetési kötelezettség megkerülése és kijátszása. Ha valaki megüti a felléptetés mértékét, kapjon szerződést, mert kizsákmányolás, ha jogaiban és fizetésében 500 forintos ösztöndíjas, munkájával viszont a szerződéses rendes tagok hatáskörét töltetik be vele, 1000–1200 forintos értékben. Komlóssy Erzsí megbukott a közismereti vizsgán, és keservesen sír. Különös lány, tehetséges, szép hangú, de feje a tanulást nem fogadja be, s ő ennél fogva valami makacs, dacos gyűlölettel zárkózik el a továbbtanulás elől. Ezt megerősíti, hogy már két évet vesztett, és 18 évével még csak a második osztályt járta csupa 14–15 évesek között. Ebben a korban az ekkora korkülönbség százszorosan számít. Sokan vannak, akik az ezzel könnyen párosuló nevetséges szerepet nem tudják elviselni.

Június 16. – ...Tóth közölte, hogy Jakobovics Bélát és feleségét ma deportálták. Arra kellett gondolnom, hogy hét évvel ezelőtt is deportálták, akkor nyugat felé, most kelet felé vitték el a bankár zsidót. Akkor a zsidósága, most a bankársága miatt. Másodszor deportálva lenni az emberben azt az érzést keltheti, hogy bármerre fordul a sors, reá jár a kereke. Mekkora kétség: bosszú és lelki káosz kínozhatja a zsidókat! S az antiszemita mégis azzal lármáznak, hogy csakis keresztényeket deportálnak.

Június 18. – Reggel 8-tól déli fél 3 óráig és 3-tól esti 7 óráig felvételi vizsga a Gimnáziumban. Félttem, hogy unalmas lesz, de rendkívül érdekessé vált már azáltal is, mert annyiféle fiatal ember életébe nyújtott betekintést. Feltűnő, hogy a gyermekek szüleinek 80 százaléka elvált. Majdnem sorozatosan kaptuk azt a választ, hogy „elváltan élő anyámnál” vagy „mostoha-”, illetve „nevelőapámnál lakom”. Feltűnő továbbá, hogy a gyermekek legnagyobb része satnya. Néhány elevenebb, temperamentumosabb üdítően rítt ki közülük... Este filharmóniai hangverseny Mahler *I. szimfóniájával*, Somogyi Laci vezényelt, a III. tételtől kezdve igen jól. Fischer Annie nagyszerűen játszotta Beethoven *Esz-dúr versenyművét*. Utána mindnyájan künn a Gundelnél.

Június 19. – Délelőtt a felvételi vizsgán. Délután énekórát adtam, majd váratlanul betoppant Sylvia, akit két napig nem láttam... Este Baráthéknál. Kedves, csendes együttléteinket igazán megkedveltem.

Június 20. – Naponta reggel 8-tól a vizsgákon. Tanárnőink komolyabbak tanárainknál, a csinosabb fiatal lányokkal szemben viszont szadistaként ingerültek. Délután Sylvia nálam. Nagy változás készül életében, mert július 1-jén állásba megy, rajzoló lesz az egyik tervhivatalban. Nagy érdeklődéssel figyelem, milyen változással lesz ez rá. Lehet, hogy ezzel elvesztem, mert polgári egyénisége valószínűleg gyors érvényesülésre, karrierizmusra fogja csábítani, ennek útja viszont általában a feljebbvalók pamlagjaival van kirakva.

Június 21. – Elmúlt az év leghosszabb napja, közeledik az ős, és én ez idén még egyszer sem voltam strandon. Délelőtt Erzsi volt nálam anyjával haditanácsra. A „Tejért”-be akar állásba menni inkább, mint tanulni! Az ellenszenv ekkora megnyilvánulása ellen nem volt szavam; legyen meg az akarata, noha kétségtelennek tartom, hogy egy éven belül elsorvad benne az énekművésznő-jelölt, és marad a Tejért-alkalmazott... Délután órát adtam, este Kinga jött beéneklésre fellépése előtt. Mindez teljesen szétszakította napomat, úgyhogy semmit sem dolgoztam, csak *A szovjet zene története* című könyvet olvastam el... Délben a rádióban jött a kis négykezesdarabom.

Június 22. – Először az idén a Széchenyi strandon. Sylviékkal, velük is ebédeltem künn. Délután Vásárhelyi Magdával próbáltam a *Lakodalmast*, de még sehogy sem ment. Érdekes, hogy Magda túlfokozott tevékenységből következő fáradtsága a zongorajátékából üt ki. Egyébként szívós, mint egy törzsőrmeister, ellátja minden munkáját, tanít és utazik, utazik és tanít megállás nélkül. De ő, aki régebben dögönyözte a zongorát, majdnem brutális erővel játszott, most gyengeségében szenved és ájuldozik. Este a Szövetségben.

Június 23. – Egyszerre tele vagyok privát növendékekkel, ami jól jön, merthogy a Gimnáziumban nyári szünet kezdődik. Délután Hertay Olga volt órán; jó hang, de nem művészlélek. Utána Sylvia jött...

Június 24. – *Vasárnap.* Közgyűlés a Szövetségben, délelőtt 10-től majdnem fél 4 óráig. Utána a Gundelhez siettem ki ebédelni, ahol Sylviék már vártak rám. Este az ÁVÓ-énekar hangversenyén. Jól énekelnek, nem nagy hangerővel, de tisztán és muzikálisan, pedig Gát József nem remeklő karnagy, túlságosan lágy a mozdulataiban is.

Június 25. – Szervánszky Endre, öt zongoradarabom holnapi bemutatójának referense ma este meghallgatta őket előzetesen, és a *Polka* annyira tetszett neki, hogy Baráth Évával ötször játszotta le egymás után.

Június 26. – Bemutató a Szövetségben. Kissé izgatott voltam, mert egy kedvezőtlen eredményű „vita” és „kisértékelés” nagyon árthatott volna nekem. De váratlanul éppen ez ment igen jól, míg előadóm módfelett gyengén játszottak. Vásárhelyi Magda oly rosszul zongorázott, hogy becsületesen „önkritikát gyakorolt”, amit saját felszólalásomban aztán melegen meg is köszöntem neki. Valóban ritka eset, hogy egy előadóművésznő előadás után azzal szólal fel, hogy rosszul játszott, mert a darab sokkal szebben is hangozhatna. Okosan szólt hozzá Ujfalussy József, Szervánszky Bandi impulzivan és nagy buzgalmában majdnem túllőve a célon. Sylviék is ott voltak, Jankovich Ferkó is eljött Anika leányával. Örültem az estnek, a rossz játék ellenére.

Június 27. – A moszkvai Csajkovszkij-konzervatórium filmjével. Csak rövid propagandafilm. Két érdekes mozzanat volt benne. A csellistánövendékek – mintegy nyolcan – játszották Bach áriáját, ami kitűnő abból a szempontból, hogy ily módon a legcsekélyebb hamis melléfogás is kiugrik. S a növendékeket nemcsak egy, hanem több tanár hallgatja meg együtt, tehát megbeszélhetik észrevételeiket... Onnét az Operába mentem, hogy a *Hattyúk tavát* megnézzem. Inni akartam valami frissítőt a kis büfében, a tikkasztó mozi után, s így vettem észre fizetésnél, hogy az erszényem mellől a kulcsosomóm hiányzik a zsebemből. Szörnyen megijedtem, mert emlékeztem, hogy távozásnál a lakatot rátettem a lakásajtónkra. Ha kulcsaimat elvesztettem, be sem mehetek a lakásomba. S hol, kinél fogok aludni? Hazarohantam; negyed 10 óra volt már, lakatos ilyenkor már nem található, hátha a házmester tud valami megoldást. Izgatottan siettem fel a lépcsőn, és fürkészve néztem az ajtót. Rajta csüngött a lakat! Megdermedtem. Hol fogok aludni? Milyen kevés olyan barátom van, akit erre számba vehetek! Egyszerre csak felfedezem, hogy a lakatban – délután óta! – benne csüng a kulcsosomó! Elfelejtettem lehúzni. Nem tértem vissza az Operába, hanem elmentem a Károlyi-kertbe, ahol Haydn *Évszakok* oratóriumának teljes második felét hallgathattam végig. Nem nagyon szeretem a két Haydn-oratóriumot. Primitívek, nem a technikájukban, mert az mesteri, hanem a melódiáik és hangulatuk eltúlzott naivitásában. A naivítás akkor közprobléma volt; Schiller is akkor írta meg tanulmányát róla. Goethe is nagy híve és propagálója. De nála életteljes bölcsesség hatja át a naivitást, amely így természetes marad, és nem válik desztillált műnaivitássá. „Gyermekek vagyunk”, de okosak is, noha oktondiak... Utána Sylviékkal.

Június 28. – Tanévzáró tanári értekezlet a Gimnáziumban. Baranyi kimutatta velem szemben a foga fehérét: nem akar kineveztetni, mert vannak barátai, akik számára tartogatja a helyeket. Délután két órát is adtam. Így többet fogok keresni, mint amennyit a most elmaradó óradíjas tanári fizetésem kitenne.

Június 30. – Hó végére komisz *Mesterdalmok*-előadás.

Július 2. – A strandon. Este a *Hattyúk tavánál*. Unalmas, terjengő balett. Négy felvonásának tartalma két sorban leírható. Úgy látszik, Csajkovszkij az itt szerzett tapasztalatait a *Diótörő*nél értékesítette, amely sokkal mozgalmasabb, de dallamosabb is.

Július 3. – Megint a strandon. Mindig Sylviával. Este az Operában. Stúdió-előadása az ösztöndíjas tagoknak. Meglepő, hogy Tóth és karmestervezérkara mennyire nem ért az énekhangokhoz. Külsőségektől félrevezethetők. A csillogóra rögtön ráfogják, hogy arany, viszont a köszörületlen gyémántot nem tudják felismerni.

Július 5. – Két órám is volt. Hertay Olga reménytelennek látszik, nem annyira a hanganyag miatt, mert az kellemessé válhatna, inkább temperamentumtalan, színtelen egyénisége miatt, amely budai jó polgári unalmat áraszt. Nagy Marianna sem éppen reményteljes, bár sokkal elevenebb és igyekvőbb; neki viszont a hanganyaga nem elég szép. Este zenefőiskolai vizsgaelőadás az Operában kapuzárással.

Július 7. – Délután elvittem Kingát Révhegyinének előénekelni. Nem volt jól hangnál, de mégis nagyon tetszett. Kinga szopránja valóban kellemes, igazi szubretthang, amelynek csak meg kell erősödnie, hogy operaképevé váljék...

Július 8. – Este Vásárhelyi Magdánál voltam Schubert *Esz-dúr szonátájá*t betanítani. Magda természete itt sem tagadja meg magát: először minden útbaigazításra opponál, makacskodik, végül elfogadja. Derogál neki simán engedelmeskedni.

Július 9. – Aggodalomban... Már dolgozni sem tudok idegességemben, amelyet növel a napok óta tartó déli széllel járó fülledt kánikula. A strandra menekülök ki, vagy Jankovich Ferkó *Téli szivárvány* című regényét olvasom, amely regénynek rossz, de idillikus írásműnek kitűnő, mert igazi története nincs, csak helyzetfestő epizódok sorozata. Jankovich kiváló stilisztza, szóbősége óriási, sőt olykor öncélúan nagy. De nem tekintett eléggé mélyen a regényműfaj lényegébe. Elbeszél, és nem építkezik. Kapcsol, és nem szerkeszt. Összefűz, és a részletek lapályon terülnek el, emelkedés nélkül.

Július 10. – Szörnyű helyzet. Előbb Sylvia volt nálam...

Július 11. – Händel *Acis és Galateájánál* a Károlyi-kertben. Gyönyörű muzsika, csak épséggel nem drámai. Utána Sylviékkel hármásban vacsora. Sylvia unalmas férjével majd kirobbantam az idegességtől.

Július 12. – Szörnyű nap. Délelőtt Sylvia volt nálam...

Július 13. – Tizenharmadika és péntek... Álmatlan éjszaka után feljött Sylvia – ugyan-csak álmatlan éjszaka után... Este a Puskin-kertben hangversenyt hallgattam meg. Soproni Marika Beethoven *C-dúr versenyművét* zongorázta, tehetségesen, finoman, de kissé unalmasan, élménytelenül.

Július 14. – Strand. Este mozi: *Volpone*. Mindvégig Sylviékkel, végül a Duna-parton is levegőt szippantani. A *Volponén* megérződik az évek múlása: ilyen jelmezes filmet ma már csakis színesen vennének fel. Sokat vághattak ki belőle.

Július 15. – Reggel fél 8-kor Kinga telefonhívása ébresztett fel. ...Délután és este otthon voltam, a balkonomon olvasgattam.

Július 16. – Strand, első zivatarral, melyet délután hatalmas második és harmadik követett. Nagy Marianna jött órára, du. 5-től 7-ig vizet kellett neki velem lapátolni, mert a csatornavíz felnyomult, elárasztotta a balkonomat, és beázás fenyegette az egész lakásomat. Küszöbög ért már a víz. Sylvia kétszer is telefonált közben...

Július 21. – Sylviékkel megnéztem a *Köszív* című német filmet. A német mindig „javított kiadásokkal” megy legtöbbre. Ez a film is az amerikai Óz javított kiadása. Színes mese-film moralizáló tartalommal; a munka dicsérete, de a politikai irányvonal óvatos eltüntetésével. Nálunk még mindig nem látják be, hogy az az út a célba vezetőbb. A közönség olyan, mint a gyermek: ha eléje lökik a tárgyért azzal, hogy mindent az utolsó falatig meg kell ennie, akkor sír is hozzá, s nem kezd az evéshez. De ha mesét mondanak neki, akkor közben észrevétlenül az egész ételt meg lehet vele etetni. A német régi népszokások és népviseletek folklorisztikus parádéja sem toladóóan irányzatos, mert a tudá-lékos szemináriumot ügyesen kapcsolja össze a gyönyörködtető látványossággal.

Július 22. – *Vasárnap.* Boruló időben nem mentem ki a strandra, viszont 3-kor a Gundelnél találkoztam és együtt ebédeltem Sylviékkal...

Július 24. – ...Este Jankovich Feriéknél voltam. Kellemesen beszélgettünk közel éjjeli 2 óráig. Szívesen vagyok ott.

Július 26. – Délelőtt 11-kor ébredtem a tegnapi borozgatás után. De erős munkával pótoltam az átaludt drága időt...

Július 27. – Fáradt vagyok, és mégis akarok dolgozni. Ez az állapot nálam nem megy a munka minőségének rovására, mert ahhoz túlságosan éber az önkritikai érzékem, de az alkotási folyamat lesz lassúbb és válik kínlódássá. Nagy művemet ilyen körülmények között nem tudom folytatni, egyelőre kifáradtam benne, és változatosságra vágyom. Talán, ha valami máshoz kezdek, már az is felfrissít. Így tegnap régi vázlataim között ráakadtam Bierbaum *Pierrot*-jára, amely szövegével is aktuálisan hatott rám, mert hiszen ha pénzem lenne, rögtön elvenném Sylviát. Így hát kidolgoztam a vázlatot, és egy színes, de merőben hasznavehetetlen dal született meg ezzel, mert kinek kell manapság egy ilyen szövegű és mindehhez német dal!? De én mindig ezt csináltam, minél kilátástalanabb volt valamely művem előadása, annál nagyobb kedvvel dolgoztam rajta. Persze, ha kész volt és sikerült, mélyen bántott ez a kilátástalanság. Munka közben azonban jólesett az a tudat, hogy senki nem várja, és nem kell határidőre sietnem vele. Mozartot épp ez a határidő izgatta munkára. Wagner viszont évekig tudott pihentetni és aztán újra folytatni egy művet. Hányszor hagyta évekre abba a *Nürnbergi mesterdalnokokat*, amely mégis oly egységes, mintha egyhuzamban vetették volna papírra.

Július 29. – Mozgalmas tétlenség vasárnapja. Pihenni akartam, és már kora délelőtt kimentem a Széchenyi strandra – ötezer fürdőző ember zsvijához. Sylviékkal napoztam, és velük mentem ebédelni a Gundelhez. Fölöttünk a pavilonban irtózatossággal tologatták össze az asztalokat és székeket egy kétszáz személyes esti banketthez. Szédültem. Siettem Zsuzsiékhoz Budára, ahol két év óta nem voltam, de most váratlanul ismét meghívtak. Érdekes, strindbergi család, telve félmondatokkal, rejtett célzásokkal, háttérben lappangó, titkos csatározásokkal. Zsuzsa csinos volt, de mégsem tetszett; valami lelki zavar van nála. Érezhető, hogy egy operai szerződésért kész lenne bárkivel bármikor lefeküdni. Húga, Vera, sokkal rokonszenvesebb. De legjobban tetszett a művelt, okos öreg nagymama. Onnét végül Vásárhelyi Magdánál kötöttem ki, vacsorameghívással... Rizsó Éva is átjött, és vele hármásban jobban ment a társalgás. Utóvégre világlátott, művelt nő, aki, ha elterelik bolondságaitól, mulatságos tud lenni.

Július 30. – Este elmentem a Károlyi-kerti Mozart-hangversenyre, de újból megállapíthattam, hogy a most nagyon megritkult zenehallgatásom nem csökkenti, hanem ellenkezőleg: növeli az igényességemet. Ez látszólagos ellentmondás, hiszen valószínűbb lenne, hogy bizonyos kiéhezettség játszik közre, és engedményekre tesz hajlamosabbá. Tény viszont az, hogy most, amikor egy negyedszázad mindennapi zenehallgatása után hirtelen kiestem az üzemszerű koncertlátogatásból, az életemben hallott legjobb és legszebb produkciók vetődtek felszínre emlékezetemben, csupán a standard teljesítményekre gondolok, és a fogyatékosokat jóformán elfelejtettem. Schneider Hédi a

d-moll zongoraversenyt adta elő a tőle megszokott biztos technikával és rideg lelketlenséggel. Nekem pedig a két Fischer – Edwin és Annie – csengett a fülemben, ütemről ütemre mértem le a különbséget aközött, amit hallottam és amit hallanom kéne. A *Jupiter-szimfóniánál* viszont Bruno Walter és Klemperer értelmezése elevenedett meg bennem, és tette elviselhetetlenné ezt a jó szándékú, de primitív és lompos előadást.

Július 31. – Az ÁVO-kórusnál Gát Józsefnek eljátszottam néhány újabb kórusművet, ő a Tamási-művet rögtön kiválasztotta előadásra. A *Háladal* is nagyon tetszett neki, amit a Honvédek tanultak meg... majd a Városligetben sétálgattam, és próbáltam komponálni, de az agyam kimerült, és protestál. Hosszú-hosszú évek óta nem is komponáltam ilyen folytatólagosan, mint ebben az évben. Hiszen voltak azért esztendőök, amikor úgyszólván semmit sem szereztem. Most persze mélyen fájjalom ezt az újságírással elpocsékoltt, visszahozhatatlan időt. Hiszen a *Népszavánál* eltöltött huszonhat évem olyannyira volt hiábavaló, hogy a nekem kitűzött „kegydíj”-at már most – alig öt hónap után – megvonták tőlem! Holnap, augusztus 1-jén már nem kapom meg. Komor Imre, akit ez ügyben négyszer is felhívtam, nem jött a telefonhoz, mert bizonyára röstellte személyesen közölni velem ezt a szennyes határozatot. Így lett a hónapokon át beígért 1000 forintos nyugdíjból 600 forintos kegydíj – öt hónapra! Huszonhat évi szolgálat után!

Augusztus 1. – Este Gellért Lajos színésznél voltam meghíva kellemes kerti teraszukon. Majdnem kizárólag Shakespeare-ről beszélgettünk, jól elborozgatva. A *Troilus és Cressidát* még nem ismerte, és miközben elmondtam a darab tartalmát, rájöttem a mérhetetlenül keserű alapeszméjére: „Ilyenek hát a hősök, ha közelebről nézzük meg őket! Achilles csatlósaival döfte le Hectort, a fegyvertelent, és aztán kihirdetteti, hogy nehéz párviadalban ölte meg őt! Ilyen az örök szerelem! Cressida már az első éjjel Diomedesszel csalja meg Troilust, és annak emlékjándékát adja oda neki! Diomedes és Troilus pedig gondosan elkerülik egymást a csatában, nehogy mérkőzniök kelljen! Bernard Shaw anticipációja, csak sokkalta monumentálisabb és komolyabb.

Augusztus 5. – Egész nap dolgoztam. Délután szörnyű felhőszakadás dúlt. Szép ecetfácskám cserepe eltörött. Este moziban: Csajkovszkij *Vakula, a kovácsának* filmesítése. Meglepett, mily népies, friss és eleven ez a muzsika, Csajkovszkijtől nem is ismerek hasonlóan népiest. Valószínű, hogy a mű a szövege miatt nem terjedt el jobban, mert ez az ördögfigura, amely hol varázslóan mindenható, hol gyámoltalanul tehetetlen, hol pedig szentimentálisan elérzékenykedő, talán a népmesék üldözőjéből lett, de komikusnak túl rémületes, és rémületesnek túl komikus. A zsákba rejtett kérők Boccaccio-motívum, de a motívum kihasználása nélkül. Farkas Ferenc a *Bűvös szekrényben* épp ezt oldotta meg ügyesen.

Augusztus 6. – Délben két órakor befejeztem tisztázatlan, az első nagyobb nyári kompozícióm: *Románc* hegedűre és zongorára, Bp. 57. Szépnek érzem, melegnek és nagyon őszintének. Két nap alatt fejeztem be, a Sylviatlan két nap alatt, és benne van az ő elveszése felett érzett fájdalom. Különös, hogy ezzel a művel heteken át meddően elvacakoltam, és másnap eldobtam azt, amit az előtte való nap megcsináltam. Most pedig, mintha gátszakadás történt volna, szombat délutántól hétfő délre egyhuzamban le tudtam írni az egészet. Sylvia sem ma, sem tegnap nem telefonált, baja nincs,

hiszen tegnapelőtt még együtt voltunk. De másfél év óta nem volt nap, hogy ne telefonált volna...

Augusztus 7. – Dolgozom, de nehezen... Aztán éjjel fél 3 óráig zongoráztam a társaságnak, először is az új *Románcom*at mutattam be. Ferkó finom költői ösztönrel érezte meg, hogy ez igazi „élménymuzsika”, és szívvel, vérrel íródott. Közben Sylviára kellett gondolnom. Minden különböző ember örülne, ha ilyen kényelmes módon szabadul ki egy hétéves viszonyból. S én kötöm magam a fenntartásáért.

Augusztus 8. – Valami bennem hirtelen utasítani kezdett oly erőszakosan, hogy az ellenállás szóba sem kerülhet. Így volt ez most is. Pedig egyelőre úgy fest a dolog, hogy a levél elküldése káros butaság volt, hiszen egy jámbor férjet vadítottam meg vele. S mégsem tudom sajnálni tettemet, mert az az érzésem, hogy tettem helyessége utólag igazolódni fog... Kellemes estet töltöttem Nádasi Feriékkel, akik kivittek a Ságvári ligetbe.

Augusztus 9. – Naplómat írva kezdtem meg új életévet. Évek óta először megint Pesten. Tavaly Súlyiát látogattam meg Siófokon, majd Balatonfüreden, 1948-ban Keszthelyen voltam. Az elmúlt év a *Népszava*-felmondással kezdődött, látszólagosan súlyos csapással, amelyről egyelőre még mindig csak azt állíthatom, hogy tényleg nem az. Mert az ottani kellemetlen, rideg légkörben megmaradva kétségtelenül nem alkothattam volna sem mennyiségre, sem minőségre nézve azt, amit megírtam. Életem egyik termékeny évére tekinthetek vissza, és végre kezdem önmagam lényegét felismerni zenében. Ifjúságom óta először tölthettem ismét alkotóművészként egy egész életét, és ez nagy dolog, amiért nagyon hálás lehetek a sorsnak. De mit hoz a jövő év, melynek küszöbét átléptem!? Anyagilag oly bizonytalanul állok, mint már régóta nem. S kilátásaim egyre komorodnak. *Népszava*-kegydíjamban veszélyben forog. Valahol mindig baj van nálam. Most menne a komponálás, de kifogy a pénzügyi alap. A Zenei Gimnáziumban alig kereshetek többet 300 forintnál, s ha az előadástalanságom tovább tart, a szövetkezeti járandóságaim is egyre csappanni fognak. Míg 45-től 48-ig bővelkedtem előadásokban, de semmi újat nem szereztem, addig most újat szerzek, viszont előadástalan maradok... Éjjel. Huszonnégy óra folyt le fenti sorok óta, a teljes születésnapom, amely sokkal ünnepélyesebb volt, mint mindegyik édesanyám halála óta. Sylvia tíz gyönyörű vörös rózsát küldött, Dollytól pontosan futott be a gratulációs levél, benne öt darab Swing-pengével: ma itt nagy kincs. Kinga szép gyíkbőr cigarettatárcával jelent meg. Délután eljött Sylvia – egy teljes hét óta először. Végül Dollyhoz mentünk együtt, mert szomszédosan laknak, Zuglóban. Ő konyakosüveggel lepett meg. Nála maradtam vacsorára. A kánikulai nap után metsző hideg szélviharban mentem haza. Sylvia még egy Mozart-szobrot is ajándékozott nekem. Ennyit születésnapomra már régen nem kaptam, hiszen tavaly Sylvia volt egyetlen gratulánsom.

Augusztus 10. – Este Szabó Ferivel volt hosszabb megbeszélésem a Szövetségben. Rossz bőrben van: gyomorfekély és pajzsmirigy-túlnegés; mutatta jobb felé kidomborodó nyakát. Sajnálom Ferit, mert egyike a becsületes, tisztakezű embereknek, szemben a rengeteg skrupulustalan karrieristával. Aztán haját vágattam a jó öreg Berki fodrásznál; hat év óta nem vágattam mással haját. Figaróval szemben ő a magyar fodrásztípus, szintén komikus, ami hozzátartozik a foglalkozáshoz, mint nőorvoshoz az udvarlás. A hosszadalmas hajvágás procedúráját vagy humorral, vagy politikával tudja meg-

rövidíteni a fodrász úgy, hogy ezzel a várakozó vendégét is szórakoztatja. Miután most kevésbé politizálnak az emberek, csupán a humor marad hátra, de ez nem a mozgékony, eleven és kissé szemtelenül bizalmaskodó olasz humor, hanem a csendesebb, férfiasabb, rátartisabb magyar.

Augusztus 12. – Dolgos vasárnap. Délben befejeztem a *Széles földön harcban áll* kórus hangszerelését. Közben átdolgoztam az egészet, és mindjárt belekaptam az új zongorakivonat elkészítésébe. Este Vásárhelyi Magdánál voltam vacsorára híva jó erdélyi rakott káposztára. Éjfélig ott maradtam, és Bach-fúgákat, Beethoven-sonátákat analizáltam neki. Én letanítom a vacsorát, ő pedig vacsorával fizet a tanításért. Becsületes kéz becsületes kezet mos.

Augusztus 13. – ...Ma már nem ment a munka olyan jól, mint az elmúlt héten. Szemeim kifáradtak az apró partitúrákották írásától, és szemhéjam zavaróan remegett. Mindazonáltal mégis sikerült befejeznem a kórus zongorakivonatát. Bárcsak rövidesen pénzt láthatnék érte!

Augusztus 14. – A német GEMA* beküldte értesítőfüzetét. Ez a németországi zeneszerzők szövetsége egyike annak a kevés intézménynek, amely Nyugat- és Kelet-Németországra egyformán érvényes. Mégis rögtön meglátszik a füzetben, hogy a nyugati zónában szerkesztették. Egy a marxista gondolkozásban jártas olvasó szemét szinte provokálja, hogy Werner E. zeneszerzőt ötvenedik születésnapja alkalmából a kiadója, a mainzi Schott-cég tulajdonosa köszönti fel. Azt hiszem, ezt még nyugaton sem találják nagyon ízlésesnek, de éppen csak ennek: ízléstelennek. A marxista olvasóban a profitban megosztó érdekeltnek ez az enyelgése azonban már undort kelt. Hiszen a kiadó itt reklámcélokra használja fel még azt az épületes látványt is, amikor kinyalja sikeres házi szerzője fenekét. Joseph Haas, az egyébként nagyon rendes és becsületes Reger-tanítvány cikket írt Reger feleségének haláláról, és cikkében összes címével önmagát idézi! Úgy, mint valami harmadik személyt! Kétségtelen, hogy ez csak az elvonult, csendes ember naiv kisiklása volt, de hogyan engedheti ezt át a felelős lapszerkesztő!? Ilyesmik kimondottan polgári furcsaságok. Sokszor az apróságokon mérhetőek le a nagy távolságok... Tehát meghalt Elza, Max Reger felesége. Ezt így tudtam meg. Különös története volt, amelyet részben Reger maga mesélt el nekem, ha sörözés közben közlékennyé vált. Reger házitanító korában szeretett bele a ház menyasszony lányába, Elzába, aki aktív tiszthez ment feleségül, de már hónapok múlva súlyos szifilisszel tért haza, és természetesen elvált férjétől. Reger mindezek ellenére megkérte a kezét, de kosarat kapott, ami nem bártortalanította el: kijelentette, hogy várni fog, s ha Elza bármikor hajlandó lesz hozzámenni, elég, ha csupán egy „igen”-t sürgönyöz neki. S Elza, akinek a nemi életből elege lehetett, egy bayreuthi *Parsifal*-előadás után küldte el a sürgönyt: Kundry példája hatott rá. Támasza, segítőtársa akart lenni ennek a nagy művésznek, aki esetlen gyermekként sodródott és bukdácsolt az életben, ahol visszafojtott nemi ingereit az iszákosságban vezette le. Nem is éltek együtt sohasem házasesetlet, mert az orvosok figyelmeztették Regert, hogy súlyos esetben bizonyos fertőzőképesség megmaradt. Két kislányt adoptáltak a lelencházból, és Reger oly büszkén tologatta a gyermekkocsi, mintha tényleges apa lett volna. De Elza hiá-

* Nyugatnémet zenei jogvédő egyesület.

ba vigyázott rá, a delirium tremens már nem volt elhárítható... Élete borús és szigorú, sőt kissé rideg heroizmus volt: harc az ellen, amit okozott, a férj cölibátus okozta iszákossága ellen... Nagyon el tudom képzelni, hogy mindezt egy nyílt és őszinte nekrológhban igen szépen, sőt poétikusan lehessen megírni. De mikor lesz ez? A polgári társadalom túlságosan prüd ilyesmihez, viszont a szocializmus nem szereti az ilyen hiperindividualista eseteket.

Augusztus 15. – Elolvastam Shakespeare *Viharját*. Csodálatosan szép költemény. Mese a sorsokat eligazító isteni princípiumról és a földön tévelygő jó és rossz emberekről. Grandiózus fantázia. Nem véletlen, hogy Shakespeare egyik drámájában sem követel annyi színpadi zenét, mint épp ebben, mert voltaképpen operaszöveget írt, amely közel áll Schikaneder *Várásfuvolájához*, attól egészen eltekintve, hogy Ariel is fuvolázott.

Augusztus 17. – ...Este elolvastam a *Hamletet*. Ez a tragédiák tragédiája, mint ahogy a *Don Juan* az operák operája. Shakespeare itt mindvégig a költészet zenitjén halad. Sehol sincs lankadás, esés. A *Hamletet* még jobban szeretem a *Learnél* is, mert bár nem oly vulkanikusan grandiózus, viszont emberibb, melegebb. Ezt a szíve vérével írta.

Augusztus 18. – ...Este Gellért Lajoséknál. Ma kibújt a szög a zsákból, és kiderült, miért hívogatnak újabban magukhoz. Gellért szeretné, hogy színpadi zenét írjak egy sok zenét követelő darabjához. A felét fel is olvasta már nekem, a második rész legközelebb következik. Különös, hogy egy aktív színész, aki benne él a mai színházi életben, és jó kommunistának vallja magát, ilyen kevéssé érezze azt, mi való a mai színpadra és mi nem. Darabja tele van misézéssel, zsolttárokkal, mintha csak a keresztény kurzus idejének írta volna, és nagyon lehetséges, hogy abban az időben is írta vagy tervezte. Kár, mert ha feltárom összes ellenérveimet, fájdtom ezt a derék, lelkes, jó öreg művészt. A darab kivihetetlen műforma is, mert félig prózai dráma, félig énekelt opera. Előadása tehát nagyon nehéz és költséges, hiszen külön együtttest kellene összetoborozni számára.

Augusztus 19. – *Vásárnap*. Egész nap otthon dolgoztam, künn sem voltam a lakásból.

Augusztus 20. – Ma kiviteleztem egy kedves pihenőnap tervemet: majdnem az egész napot Ságvári ligeten és a Hárshegyen töltöttem. Kilenc éve nem jártam azon az úton, amelyen Helával és Gizivel számtalanszor mentem fel a hegyre. Ismertem az út minden kanyarulatát, minden padját. Lent ritkábbak a fák, de feljebb semmi sem változott. Végigheveredtem a fűben, gondolkoztam, és elolvastam Gellért Lajos novelláskötetét, ez is használhatatlan, mert az *Elajándékozott évek* alapeszméje misztikus, babona. S ebből akar a kommunista Gellért Lajos operát faragni! A másik két elbeszélés nem is diszkutábilis. A harmadik épp hogy egy kabarétréfára kiadós. Vége ennek a barátságának is... Feküdtem, és gondolkoztam. Itt pihenek sok-sok ölelkezésem színhegyén... Hela legszívesebben itt ölelkezett a szabad természetben, és Gizi is sokszor. Mennyi nő szeretett engem már, és milyen forrón, s íme – mégis egyedül maradtam! ...Gizi egyszer fenn a kilátótoronyban ölelkezett velem, hogy „az egész világ lássa, mennyire az enyém”. S mi lett belőlük? Rossz házasságot kötött mind a kettő, és két-két gyerekkel itt állnak: ugyancsak egyedül... Egyszerre csak komponálni kezdtem, és sikerült átörtnöm azt a sorompót, amelyen partitúrámban jó ideje fennakadtam... Tízkor este

már a Vigadó téren néztem a tűzijátékot. Ilyet vég nélkül elnézegethetnék, akárcsak egy gyerek, aki először látja. Debussy ezt mesterien komponálta meg. A darabot csak az olyan zongoraművész tudja igazán jól előadni, akinek megvan a hozzá való vizuális fantáziája. Mert a darab minden részlete a tűzijátékok más és más alakzatait ábrázolja. Itt sísteregni kell és pattogni, forgó tűzcsóvákat kerekíteni és vízeséseket zúdítani, csillagokat szórni.

Augusztus 21. – Megint egész nap dolgoztam, és csupán az apróbb bevásárlásaimra mentem el hazulról. Délelőtt Kinga volt nálam elbúcsúzni, egy hónapra megy el, előbb magán-, majd csoportos üdülésben. Menyasszony. Jó érdekházasságot köt, egy pompásan kereső, autós gyári mérnökhöz megy feleségül. Kiléphet a kórusból, amely félig már amúgy is tönkretette szép hangját, s már kizárólag az énektanulmányainak élhet. Ezen érvek alapján én magam beszéltem őt rá a házasságra. Egyébként nem szenvedheti az embert, aki negyvenöt éves tudományos férfinak látszik. Újításaival szórakoztatja a tizenkilenc éves kis énekművésznőt, és nyilván nem tud bánni vele. Én pedig két szék között a pad alá estem, mert most nincs se Kinga, se Sylvia! Sylvia telefonált ugyan este, de ezek már csak utóvédharcok, „ruganyos elszakadás az ellenféltől”... Vége. Egyedül vagyok. De jól meglenni egyedül határozottan jobb, mint kettesben rosszul. S most már csak ez következhetett volna.

Augusztus 22. – Vadul dolgozom. Este moziban: megnéztem a *Windsori víg nőket*. Kedves és ügyesen megcsinált film, német volta csupán a rendezés túlbuzgalmán mutatkozik meg, a részletötletek „alles, was gut und teuer” túlzásúfolásán. Persze a Falstaff alak elmélyítésével adós marad. Mily messze esik Verdi bölcs befejezésétől! Eszerint a poézist verik ki és üldözik el maguk közül a hétköznapi emberek, s lehet, hogy a németek, akik a háború óta még egyetlenegy valamirevaló költőt sem termeltek ki maguk közül, ezzel önkéntelenül is hű képét és kritikáját adták lelkiállapotuknak. Ők még letargiában vannak: kettévágyva, vérkeringés nélkül.

Augusztus 23. – Egész napos munka után este Ságvári ligeten. Vacsora előtt még egy óráig kóboroltam a koromsötét erdőben, ahol végül már az utat sem láttam. Vacsora után gyalog jöttem haza a fogaskerekű végállomásáig.

Augusztus 24. – Ugyanaz a menetrend. Egy óráig feküdtem a sötét erdő mélyén a földön, és éreztem, ahogy idegeim, mint az összeszorított ujjak, lassan felengednek és kismulnak. Tegnapról ma reggelre csodálatos álmom volt. A *Pax vobiscum* végén tartok, de valami még hiányzott nekem a befejezéshez, csak nem tudtam, mi. Erre éjjel egészen pontosan megálmodtam a hiányzó részletet, de olyan működőképesen, hogy ma csak fejből kellett leírnom, mert semmit sem felejtettem el belőle.

Augusztus 25. – Megint ugyanaz a menetrend. Ez a száraz levegő nagyon felüdít. Hazafelé a Kuruclesi útnál kifordultam a Zugligeti útra, és magam előtt láttam a Virányos utat, gyermekkorom színhelyét. Felmentem, és a villa előtt elsírtam magam... Ide jártam haza az elemi iskolából és a gimnáziumi évek elején. Emlékszem, épp a születésnapomon is felkelve *A walkür* zongorakivonatát kaptam ajándékkul az édesanyámtól. Itt fogamzott meg bennem az első elhatározás, hogy muzsikus leszek. Itt vonultunk ki délutáni sétára a Hunyad-omra a szomszéd gyermekekkel, vajas zsemlével tarso-

lyomban. ...Itt nyúltam bele fiatal kisasszonyunk blúzába, és cirógattam meztelen mellett, s bosszankodva csodálkoztam, miért pislog szüntelenül jobbra-balra, miért titkolódik, amikor én ebben nem találok semmi kivetnivalót. Csupán a mellét találtam túl kicsinynek, s ezért hamarosan abba is hagytam ezt a szórakozást. Anyám verset költött egy akkor népszerű dallamra, s megénekelte egyik nyarunk társnyaralóit, mert szülem barátai nyaraltak akkor körülöttünk csoportosan gyermekeikkel. „Uns allen unvergeslich bleibt” – kezdődött a dal. De kik élnek még azok közül, akik felejthetetlen emlékként gondoltak vissza erre a nyárra!? Alig egypáran vannak, és azok is szétszóródtak a földkerekségen!... Ott álltam, mint utolsó mohikánja egy letűnt és örökre visszahozhatatlan gyermekkornak. Ott álltam a kerítés mellett, ahol számtalanszor álltunk és vártunk a kanyarnál feltűnő kocsira, amely esténként apámat és barátját hozta ki munkájuk végeztével a poros városból. Mindketten szerették ezt az örömteljes fogadást, és hiányolták, ha elmaradt. Jó érzést is adhatott, ha a család tárta így szét karjait eléjük. Ki hitte volna, hogy éppen én maradok egyedül, akit annyi nő ily lángolón szeretett életében!? Nem maradtak egyedül olyanok, akiket sohasem szeretett asszony igazán. Langyos érzések között, de társasan éltek le életüket. Én pedig égő máglyához rohantam, sodródtam, s most egy magányos, elhagyatott öregkor feni rám a fogát. Ha ugyan lesz öregkorom ebben a puszkaporos, végsőkéig felajzott világban.

Augusztus 26. – Vasárnap. Most, déli 2 óraker fejeztem be a *Pax vobiscum* partitúráját tisztázatlanban, igaz, hogy mindjárt tisztázatlanban is írtam le tussal... Amennyire örülök, hogy ez az eddig legnagyobb zenekari szerzeményem elkészült, annyira sajnálom is, hogy ezzel vége szakadt a munkának, amely végül egész lényemet lekötötte. Ilyen szempontból nézve szinte végzetszerűen jött, hogy Sylvia kilépett az életemből, mert ezt a munkát csak teljes koncentrációval lehetett elkészíteni. De most olyan kifacsartnak érzem magam, mint egy száraz citromot. Rövid idő alatt sokat dolgoztam: a *Románocot*, a zenekaros kórust és a *Paxot*, a két kis daltól eltekintve. S tegnap telefonon értesítettek, hogy holnapután már meglesz a gimnáziumi tanévnyitó tanári értekezlet! Fáradtabb vagyok most, az új tanév küszöbén, mint voltam az előző tanév végén. Mi lesz velem e télen, ilyen körülmények között!? De ki tudja, mit hoz ez a tél... Ma az egyetlen biztos a teljes bizonytalanság. Koreában az amerikaiak a szovjet határ menti városokat bombázzák... Valóban, ezt a „pax vobiscum”-ot szívem legbensőbb meggyőződésével írtam meg. Én már tudom, mit jelent az, szabad téren szőnyegbombázásba kerülni és percek után összeroncsolt holttestekként látni olyanokat, akikkel az imént még vidáman beszélgettünk, romhalmazzként viszontlátni az imént még sértetlen állapotban elhagyott hajlékot. Gellért Lajos első világháborúbeli elbeszélésében éppen az világott ki döbbenetesen lemérhetően, hogy milyen glaszékeny volt az a háború a második kegyetlenségéhez képest. Ki gondolt volna 1914-ben Auschwitz és Belzen-Bergen borzalmaira!? S félő, hogy a harmadik világháború ebben az irányban és ebben az arányban folytatódna és fokozódna. Itt csak a népek csodát művelő békevágtyában lehet reménykedni. A csüggesztő viszont az, hogy a honfoglaló és zsákmányszerző – tehát valahogyan foglalkozásszerű – háborúk óta a nép maga sohasem akarta a háborút és a szuronyrohamot, de ment előre, ha hátulról géppuskázták. Ezért kiáltom oda új művemben az emberiségnek a *Pax vobiscumot*. Régente csendes köszöntés volt ez. De nem véletlen, hogy az ókori népeknek ennek eredetije, a „Sálom aléchem” és a „Szálom alejkum” lett a köszöntője. Ezek a viharvert, háború sanyargatva népek tudták, mit jelent a béke, tudták, hogy a béke minden társadalmi és egyéni eg-

zisztálásnak legfőbb előfeltétele, amely nélkül nincs a közgazdasági, a kulturális építkezés. A „Béke veletek” csendes köszöntésből a szerető intelem harsogó kiáltásává fokozódhat: béke és nem fegyvercsörgés legyen veletek!

Augusztus 27. – ...Intenzív munkámban inkább használt nekem, semmint zavart az absztinencia. Ő nem érte el célját, engem viszont a csúnya szándék elidegenített tőle.

Augusztus 28. – Tanérvnyitó tanári konferencia a Gimnáziumban. Baranyi az ő szokott mulya és enervált nagyképűségével locsogott. Unalmamban duplán éreztem fáradtságomat. Délben strandra akartam menni üdülni, de beborult, s ehelyett az Állatkertbe mentem, amely elhanyagolt, sivár képet nyújt. Az állatok gyep helyett porban fetrengek, piszkosak és rosszkedvűek. Táplálkozásuk nyilván gyenge, mert vagy fáradtan heverésznek, vagy lázasan kéregetnek a közönségtől. Otthon várt Sylvia levele. Megható levél, amely Molnár Ferenc *Ördögének* levelére emlékeztetett, és búcsúval kezdődik, szerelmi vallomással végződik. Este Nádasai Feriékkal a Margitszigeten vacsoráztunk. Derék, jó emberek.

Augusztus 29. – Kimerítő nap. Pótfelvételek a Gimnáziumban. Reggel 9-től negyed 2-ig és délután 3-tól háromnegyed 8 óráig üléseztünk, és azalatt negyvennyolc énekes jelöltet vizsgáltunk ki. Az anyag meglepően jó volt, felvehettünk volna húszat is, de nincs hely. Aztán Baráth Évánaknál. Oly fáradtan érkeztem, hogy rögtön feketét főztek nekem.

Augusztus 30. – Végre megint egyszer künn a strandon! Hetek óta nem voltam künn, épp a legforróbb kánikulában. Este Ságvári ligetbe mentem, most tör ki rajtam a fáradtság: a vendéglői asztal mellett ülve, 7-től 8-ig aludtam a langyos, kellemes esti szellőnél. Megint gyalog ballagtam vissza a fogasmegállóig.

Augusztus 31. – ...Este Gellért Lajoséknál. Librettója, sajnos, egészen rossz.

Szeptember 1. – Délután ünnepélyes tanérvnyítás a Gimnáziumban. Aztán sodródtam szándékosan, mert otthon nem volt semmi keresnivalóm: Inselt Katival és Bihari Klárral cukrászdában, Vásárhelyi Magdával a Rádiózenekar hangversenyén, végül Erdődy bácsival feketéztem.

Szeptember 2. – Vasárnap. Ma egy hete, hogy befejeztem a *Pax vobiscumot*. Szabó Ferenc egyébként kijelentette, hogy nem engedélyezik ezt a címet, mert túl klerikálisan hangzik! Legyen *Béke veletek!* Ebbe viszont én nem egyezem bele, mert ezt magyar mondja a magyarnak, én pedig éppen a nemzetköziség miatt választottam a latint. Nem magyar békére gondoltam, hanem világbékére. De a kiélezett viszonyt mi sem jellemzi jobban, mint az a tény, hogy jelenleg nincs a világnak olyan nyelve, amely ne jelentene politikai állásfoglalást, kizárólagosítást. A „Peace”-t aljas és kétszínű provokációnak minősítik Keleten, a „Mir”-t ugyancsak Nyugaton. Ha kitörne a harmadik világháború, a népek „Oltalmazzuk a békét!” csataordítással indulnának öldöklő rohamra egymás ellen, mint ahogy a középkorban a „szeretet vallása” nevében gyűlöltek és irtották egymást. A következő háború egyébként is hasonlítana a vallási háborúkhhoz, mert felbontaná a nemzeti egységeket, nem magyar indulna a szerb ellen, hanem a magyarok kommunista hívő része a szerbek kapitalista hívő része ellen, akárcsak a harmincéves háború-

ban a német katolikusok az olasz és francia katolikusokkal tartottak a svédek és hollandusok mellett küzdő német protestánsok ellen. Katolikus falura protestáns falu következhetett, mint ahogy egy meggyőződéses tsz-es községre egy csökönyös középparaszt-község következhetik... Ma egy hete, hogy a *Pax vobiscumot* befejeztem. Már akkor is sajnáltam, hogy befejeztem, és ezzel vége szakadt egy intenzív dolgos periódusomnak. Valóban, az elmúlt héttel semmit sem mutathatok fel; eltelt, és nem tudom, hogyan. Semmivel. Új munkába belefogni viszont még nem tudok...

(Éjjel folytatom.) Éppen most fejeztem be egy új zongoradarabom teljes vázlatát. Reggel rosszkedvűen írtam ide fentebbi számait, és most – egy nyugodtan, szépen eltöltött nap után – jókedvű vagyok. Ki se léptem egész nap a lakásomból. Beígért cikket írtam a faliújság számára, *Szentivánéji álmot* olvastam nagy gyönyörűséggel, virágaimmal foglalatostkodtam, és egyszerre csak megjött a komponálási kedvem is. Vásárhelyi Magda leányának, a tehetséges és sokban az egykori kis Fischer Annie-ra emlékeztető Szegedi Anikónak ígértem egy darabot, akkor tréfásan megállapítottam, hogy neve kezdőbetűi – Sz-A – egy tritónuszt adnak, és a darabja ezzel fog kezdődni. Ezzel megkötöttem magam. S a darab tényleg az, hogy: A hangközre épült fel, de nem oly szándékos kiugrasztással, mint ahogy Schumann tette, hanem teljesen burkoltan. Nem tudnám meghatározni, hogy az egyéni vonásom miben áll, de zenémet egyéninek érzem még olyan régebbi műveimnél is, amelyekkel nyíltan és őszintén idegen példák nyomán indultam el, mint például a *IV. zongoraszonátámnál*, amelyre Ravel ösztönzött, s amely mégsem raveles, vagy egy másik művemnél, amelynél Debussy volt a példám, és amely mégsem lett debussys... Egész nap csak egy telefont kaptam, Révhegyinétől. Én a Balatonról visszatért Jankovichékat hívtam fel. Másokkal nem is beszéltem. S a nap mégis elrepült.

Gellén-Miklós Gábor

SEMMI VADULÁS

Teniszeztünk. A labda
szinte magától repült.
A háló, az irigy, nem volt metafora.
Valóságosan közénk feszült.

Az ütő is, a damillal bőven
felszerelt, pattanásig húrozott,
apró kockára vágtuk vele a levegőt,
ahogy suhintottunk. Mindenki, ahogy tudott.

A kezemet nem használhattam, hülye szabály,
pedig fogni, érinteni is jó lett volna.
Csendben játszottunk, semmi vadulás.
Nem lett vérre menő a torna.